

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Irena Lipowicz

Warszawa, 26. III. 2014

II.518.15.2014.MK

*S.
na posiedzeniu
KPCPP
m.w.j
9.04.2014*

Pan Senator
Prof. dr hab. Michał Seweryński
Przewodniczący
Komisji Praw Człowieka, Praworządności i
Petycji
Senat RP
ul. Wiejska 6
00-902 Warszawa

Szanowny Panie Przewodniczący

W odpowiedzi na pismo z dnia 7 marca 2014 r. o przedstawienie uwag dot. kierunków potencjalnej nowelizacji ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw (Dz. U. Nr 169, poz. 1415 ze zm.), uprzejmie pragnę poinformować, że w wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 lipca 2012 r., podkreśliłam, że ilość i waga zarzutów dotyczących obowiązującej ustawy powinna skłaniać do uregulowania tej instytucji **zupełnie nową ustawą**. Obecnie obowiązująca ustawa nie tylko bowiem nie spełnia zakładanych celów, a wręcz przeciwnie, przyczynia się do wtórnej wiktymizacji ofiar przestępstw.

W badaniach nad tą ustawą, przeprowadzonych przez Panią dr Lidę Mazowiecką, Prokuratora Prokuratury Generalnej, uwidoczniły się liczne przypadki nieprawidłowości postępowań o przyznanie kompensaty państwowej. Do tych najważniejszych, należy zaliczyć przypadki, gdy sąd zobowiązywał ofiarę do ustalenia danych personalnych, adresów i stanu majątkowego sprawców przestępstwa, czy gdy uczestnikami postępowania, wbrew przepisom ustawy byli sprawcy przestępstwa, którzy w postępowaniu korzystali z pomocy adwokata jako

swojego pełnomocnika, podczas gdy sąd odmawiał przydzielenia pełnomocnika offerze. Podkreślić natomiast należy, że przygotowany wzór wniosku o przyznanie kompensaty w praktyce przysparza wiele kłopotów, albowiem jest bardzo niejasny. Zdarzały się sytuacje, że sąd odmawiał offerze przestępstwa zwolnienia z kosztów postępowania uzasadniając, że jej dochody w wysokości 300 zł powinny wystarczyć na systematyczne oszczędzanie na koszty sądowe.

Co istotne, ustawa nie przewiduje możliwości złożenia wniosku o przyznanie kompensaty przez osobę najbliższą w sytuacji, gdy ofiara w wyniku przestępstwa cierpi na dysfunkcje organizmu uniemożliwiające jej podejmowanie decyzji lub wyrażenie woli, a jednocześnie nie została ubezwłasnowolniona. **Należałoby zagwarantować stosowne uprawnienia, w tym do złożenia wniosku o kompensatę przez członków rodziny poszkodowanego, który z uwagi na stan zdrowia nie jest w stanie samodzielnie domagać się kompensaty, tak by nie zachodziła konieczność ubezwłasnowolnienia takiej osoby, w celu dokonania za nią stosownych czynności.**

Podkreślić następnie należy, że **orzecznictwo w sprawach kompensacyjnych jest bardzo niejednolite, za zbliżone skutki przyznawane były kompensaty maksymalne, jak i symboliczne** (dla przykładu autorka badań wskazuje, iż w jednej sprawie za implant wybitego zęba przyznano kompensatę w kwocie ponad 10 100 złotych, w innej 347,72 złotych, mimo załączonego oświadczenia lekarza, że będzie on kosztował 5 000 złotych). Sądy najczęściej orzekają kompensatę w wysokości do 1000 złotych. Badania uwidocznily, że dotyczyło to blisko 1/3 wszystkich przyznanych kompensat, przy czym częściej wystąpiły w tej grupie kompensaty w wysokości do 500 złotych niż w wysokości 500 - 1000 złotych (dla przykładu autorka badań wskazywała na sprawę, w której niewidoma ofiara otrzymała kompensatę w wysokości 129, 60 złotych, a innym bulwersującym przykładem była kompensata w wysokości 1400 złotych przyznana offerze, która w wyniku przestępstwa doznała ciężkich uszkodzeń głowy. **Przy nadawaniu nowego kształtu instytucji kompensaty państwowej nie należy zatem zapomnieć o rozwiązaniu, które wyeliminowałoby uznaniowość kwoty przyznawanej tytułem kompensaty np. poprzez wprowadzenie taryfikatora** wysokości kompensaty, którego dolna i górna granica nie naruszałaby godności ofiar przestępstw i jednocześnie pozwalałaby na przyznanie adekwatnej kompensaty. Wydaje się bowiem, iż określona w obowiązującej ustawie górna granica kompensaty tj. 12.000 złotych (por. art. 6 ustawy) w wielu sytuacjach jest kwotą niewystarczającą na pokrycie szkód ofiarom przestępstw. Co warte podkreślenia, projektodawcy zakładali, że o kompensatę może rocznie skutecznie ubiegać się **ok. 12 800 osób, na co przeznaczono rocznie z budżetu państwa ok. 70 mln zł.** Tymczasem – jak wynika z przeprowadzonych przez Panią dr Lidię Mazowiecką badań - średniorocznie w badanym okresie (tj. od 1 lipca 2005 r. do 31 grudnia 2009 r.) sądy

rozpatrywały 96 wniosków, w tym w ok. 30 sprawach przyznano kompensatę. Suma zasądzonych wszystkich kompensat wyniosła 0,2 % zakładanej kwoty.

Ponadto obecnie obowiązująca ustawa o państwowej kompensacie **wyraźnie preferuje osoby zamożne**. Świadczy o tym uzależnienie przyznania kompensaty i jej wysokości od poniesionych wcześniej i udokumentowanych wydatków. Ofiary, które było stać na pokrycie wydatków i kosztów związanych z doznaniem przestępstwa, uzyskiwały kompensatę wcześniej oraz w wyższej wysokości niż ofiary przestępstw niezamożne, które nie mogły wyłożyć środków na leczenie i rehabilitację. Obecne rozwiązania prawne w zakresie kompensaty nie przewidują możliwości wypłaty ofiarom przestępstw zaliczki na pokrycie kosztów związanych z usuwaniem szkód powstałych wskutek przestępstwa np. kosztów leczenia. **Należałoby zatem wprowadzić na mocy nowej ustawy system zaliczek dla osób poszkodowanych przestępstwem.**

Zweryfikowany powinien zostać **tryb przyznawania kompensaty państwowej**. Należałoby rozważyć, czy nie mniej uciążliwym dla obywateli, tańszym i szybszym trybem przyznawania kompensaty byłby tryb administracyjny, w którym odpowiedni organ administracyjny mógłby przyznawać kompensatę państwową w formie decyzji. W tym kontekście zaznaczyć należy, że w obecnie obowiązującej ustawie niejasna i nietypowa jest rola prokuratora jako organu pomocniczego.

Nowe rozwiązania powinny zapewniać również **odpowiednio długie terminy na złożenie wniosku o kompensatę**, w tym należałoby rozważyć wprowadzenie instytucji przywrócenia terminu do złożenia wniosku w szczególnych sytuacjach. **Obecny 2-letni termin na złożenie wniosku o kompensatę, liczony od dnia popełnienia przestępstwa, w wielu przypadkach może okazać się zbyt krótkim terminem.** Obecnie obowiązująca ustawa **nie obejmuje sytuacji, gdy skutki przestępstwa (lub ich cięższa, poważniejsza postać) wystąpią po upływie dwuletniego terminu do daty popełnienia przestępstwa.**

Kończąc rozważania wskazać również należy na jeszcze jeden istotny mankament obowiązującej ustawy o kompensacie państwowej. Zgodnie z art. 5 ustawy, kompensatę przyznaje się niezależnie od tego, czy sprawca lub sprawcy przestępstwa zostali wykryci, oskarżeni lub skazani. Jednakże w myśl art. 7 ust. 2 ustawy kompensaty nie przyznaje się, pomimo wszczęcia postępowania karnego, jeżeli zostało ono następnie umorzone z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 Kodeksu postępowania karnego bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego. Zgodnie natomiast z art. 13 ust. 1 ustawy, osoba, której przyznano kompensatę, jest obowiązana ją zwrócić, jeżeli umorzono postępowanie karne z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1 pkt 1, 2, 3, 7 i 9 Kodeksu postępowania karnego bądź wydano wyrok uniewinniający z przyczyn przewidzianych w art. 17 § 1

pkt 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego. W tym stanie rzeczy kompensaty nie przyznaje się, a przyznana należy zwrócić, gdy np. sprawca przestępstwa został uznany za osobę niepoczytalną. W moim przekonaniu również i ten zakres ustawy powinien być przedmiotem zmiany.

Dziękując za podjęcie przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji problematyki dotyczącej kompensaty państwowej, pozostaję z nadzieją, że przedstawione przeze mnie uwagi do obecnie obowiązującej ustawy o kompensacie okażą się pomocne.

Z poważaniem

Jean Hignier